

LAHJOITUS

Mikael Agricolalle kuuluneen kirjan tie *Kansalliskirjastoon*

Keväällä 2018 Kansalliskirjasto sai merkittävän lahjoituksen, kun sveitsiläinen Felix Stoll testamenttisi sille Mikael Agricolan kotikirjastoon kuuluneen teoksen.

TEKSTI MARJO TIIRIKKA, KUVAT MARKO OJA

Siiitä on 483 vuotta aikaa, kun **Mikael Agricola** saapui **Martinus Teitin** kanssa opiskelemaan Wittenbergin yliopistoon Saksaan. Miehet kuuntelivat **Martin Lutherin** ja **Philipp Melancthonin** luentoja ja pyysivät Uuden testamentin suomennokseen stipendiä itseltään kuningas **Kustaa Vaasalta**. Rahaa ei saatu, mutta täysin varaton opiskelija Agricola ei suinkaan ollut. Hän nimittäin kartutti omaa arvokasta kotikirjastoaan.

Kesäkuussa vuonna 1537 Agricola osti paksun kokoomateoksen, johon hän teetti kirjansitojalla vallitsevan tavan mukaisesti kannet. **Puukansia** (KUVA 1) suojaa sokeapainatuksella koristeltu alunaparkittu siannahka. **Nimiölehdelle Agricola kirjoitti nimensä, hankintapaikan ja -päivän.** (2)

”**Agricola luki paljon muutakin kuin uskonnollista kirjallisuutta, kuten historiaa, maantiedettä ja antiikin auktoreita.**”

Kirja koostuu kahdesta myöhäisantiikin ja renessanssin historiankirjoitusta sisältävästä tekstiblokista, joista toinen on painettu vuonna 1526 ja toinen 1531. Kirjassa kerrotaan muun muassa goottisodista 500-luvulla jaa., joiden tavoitteena oli palauttaa Rooman imperiumi entiseen loistonsa.

Humanistin monipuolinen kirjasto

Agricola toi kirjan Wittenbergistä Ruotsin kautta Suomeen vuonna 1538. Hänen kotikirjastoonsa kuuluneista teoksista tunnetaan nyt 11, joista neljä on Kansalliskirjaston kokoelmassa.

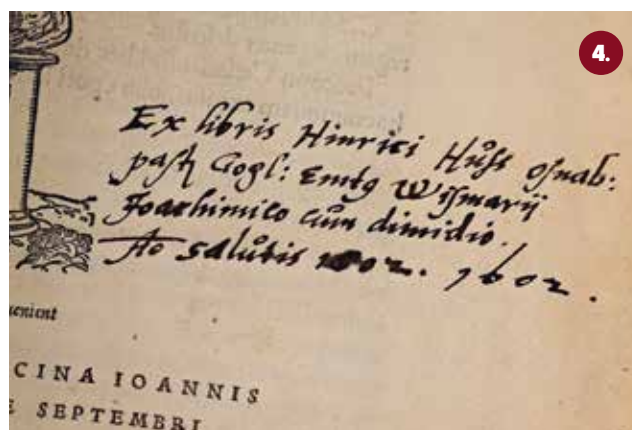
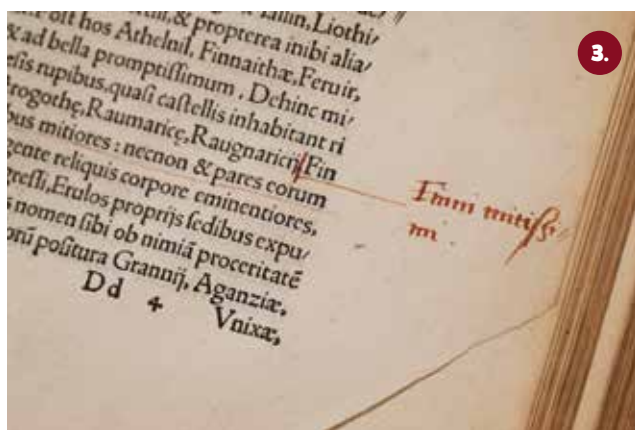
Turun piispana sittemmin toimineen Agricolan kirjakokoelma oli hyvin monipuolinen. Kansalliskirjaston johtava tietoasiantuntija **Mika Hakkarainen** kuvailee sitä tyypilliseksi humanistin kirjastoksi. Kirkonmies ei vieroksunut maallista kirjallisuutta.

”Agricola luki paljon muutakin kuin uskonnollista kirjallisuutta, kuten historiaa, maantiedettä ▶

Mika Hakkarainen työskentelee Kansalliskirjaston erikoiskokoelmien parissa. Syksyllä 2018 hän esitteli kokoelmia Kansalliskirjaston uudelle kummille, Jari Tervolle ja Kati Tervolle.

Stoll oli fennofili, Suomen ystävä, joka keräsi fennica-kirjastoa. Stoll oli Sveitsin armeijan palveluksessa ja luonut ilmeisesti sitä kautta yhteydet suomalaisiin kollegoihin.

ja antiikin auktoreita. Hänellä oli myös näytelmiä ja komedioita sekä **Diogenes Laertioksen** teos kuuluisien filosofien elämästä”, Hakkarainen luettelee.

Agricolan aktiivista lukemista todistavat kirjojen lukuisat marginaalimerkinnot. Poikkeuksellisesti tuoreimmassa kotikirjalöydössä ei sen sijaan ole montaa merkintää.

”Kommentteja on selvästi muita teoksia vähemmän. **Yhdessä marginaalimerkinnässä Agricola on alleviivannut kohdan erittäin laukeista fenneistä ja kirjoittanut saman marginaaliin.** (3) Tällä tarkoitetaan ehkä saamelaisten esi-isiä”, Hakkarainen arvelee.

Teoksen myöhemmät vaiheet

Agricolan keräämä kirjasto hajosi hänen kuoltuaan tai viimeistään hänen leskensä **Birgitta Olavintyttären** kuoltua 1595. Nyt Kansallis-

TIESITKÖ?

Fennica – Suomen kansallisbibliografia on suomalaisen julkaisutuotannon tietokanta. Se sisältää tietoja kirjoista vuodesta 1488, lehdistä vuodesta 1771, sarjajulkaisuista, kartoista, audiovisuaalisesta ja elektronisesta aineistosta.

kirjastolle lahjoitetun teoksen omistajista kertovat kirjan sisäkannen ja nimiölehden merkinnät.

Itämeren etelärannalla Wismarissa vaikuttanut Hinricus Huss hankki sen vuonna 1602. (4)

Parisataa vuotta myöhemmin ruotsalainen diplomaatti **Ulrik Celsing** osti kirjan huutokaupasta. Kuitti tästä on edelleen tallessa. Huutokaupan kautta kirja ajautui myöhemmin Sveitsiin, kun **Felix Stoll** osti sen Tukholmassa 1990-luvun alussa.

”Stoll oli fennofiili, Suomen ystävä, joka keräsi fennica-kirjastoa. Stoll oli Sveitsin armeijan palveluksessa ja luonut ilmeisesti sitä kautta yhteydet suomalaisiin kollegoihin”, Mika Hakkarainen kertoo.

Felix Stoll testamenttasi kirjan Kansalliskirjastolle, jonne se luovutettiin huhtikuussa 2018. Alkoi teoksen konservointi.

KOKONAISUUS ON KONSERVAATTORILLE TÄRKEÄ

KONSERVAATTORI Marleena Vihakara tunnustaa olleensa haltioissaan saadessaan Mikael Agricolalle kuuluneen teoksen työpöydälleen.

"Kyllä se oli, että WAU, onhan Agricola sentään kielelme isä, kulttuurihistoriallisesti erittäin tärkeä henkilö", Vihakara kertoo.

Konservaattorin työ alkaa aina dokumentoinnista. Se tarkoittaa huolellista tutustumista aineistoon, sen historiaan, alkuperään ja valmistukseen. Kirjoista tutkitaan myös kansien, sidoksen ja tekstiblokin sisältämät vauriot, joiden mukaan konservointisuunnitelma tehdään.

"Katson asioita kokonaisuuksina, ja siksi dokumentointi on konservoinnin tärkein vaihe. Se kertoo, mitä seuraavaksi pitää tehdä."

Dokumentoinnin jälkeen Vihakara puhdisti teoksen käyttämällä konservaattorin perusvälineitä, pehmeää, lampaankarvasta valmistettua harjaa ja vulkanisoitua luonnonkumisientä.

"Puhdistin kirjan kannet ja tässä tapauksessa jokaisen sivun. Sisätaipeissa oli nähtävissä kuivuneita heinänkorsia ja kuoriaisia, joskaan onneksi hyönteisvaurion jälkiä ei sivuilla ollut. Pölyä ja pinttymää löytyi sekä muutama muistilappu, jotka dokumentoitiin."

Teos oli yllättävän hyvässä kunnossa ottaen huomioon sen vanhan iän. Paperi ja painomuste ovat selvästi laadukkaita. Sivujen säilymistä on edistänyt se, että 1500-luvulla paperin valmistuksessa käytettiin luonnonkuituja, kuten pellavaa, puuvillaa ja lumpppua. Kun paperia alettiin myöhemmin valmistaa teollisesti, laatu romahti.

Vihakara löysi teoksesta kosteusvaurioita, joista osa näkyi selkeämmin UV-valolla. Osaa kosteusvaurioiden haurastuttamista ja kulumistaan vaurioituneista sivuista on aiemmin paikattu.

"Teen paperin paikkauksen mahdollisimman harmonisella ja huomaamattomalla, alkuperäistä kunnioittavalla tavalla. Koska kyseessä on nyt Agricolalle kuulunut teos, suosittelen, ettei paikkauksia välttämättä tehdä ollenkaan. Vauriotkin ovat osa teoksen historiaa. Lopulliset päätökset kirjalle tehtävästä konservoinnista teemme yhdessä koelmanhoitajan kanssa", Vihakara kertoo.

Konservoinnin jälkeen konservaattori huolehtii siitä, että teos säilytetään oikealla tavalla suojattuna ja oikeissa olosuhteissa. On myös tarkistettava, että kirjan tutkimiseen on asianmukaiset käsittelyohjeet. Tutkijoiden kanssa käydään ohjeet myös erikseen läpi, kun kyseessä on vanha ja arvokas kirja.

Kyseiset teokset on aikoinaan digitoitu Saksassa, joten nyt sitä ei enää tarvitse tehdä. Teosten digitoinnin avulla sisältö saadaan laajalti kaikkien käyttöön, mutta Vihakara näkee siinä myös suojelunäkökohdan.

"Jokainen käyttökerta on kirjalle stressitilanne, joka aiheuttaa kulumista ja vaurioiden jonkinasteista etenemistä. Senkin vuoksi digitointi on hyvin tärkeää."

Konservaattorilta vaaditaan monia taitoja

Kansalliskirjaston kokoelmista löytyy kirjojen lisäksi hyvin monenlaista esineistöä kartois-

Konservaattorina Marleena Vihakara dokumentoi teokset, puhdistaa ja korjaa ne. Lisäksi hän huolehtii, että teokset säilytetään oikealla tavalla.

ta ja mitaleista julisteisiin, äänilevyistä gramofoneihin.

Konservointi on monitieteellinen tieteenala, jossa yhdistyvät muun muassa museologia, heritologia, materiaalioppi ja kulttuurihistoria. Kemiakin pitää hallita, jotta tietää, mitä eri toimenpiteet saavat aikaan. Kansalliskirjastossa pitää luonnollisesti tuntea myös kirjojen sidoshistoriaa ja se, miten kirja on muotoutunut papyruksesta tähän päivään.

"Konservointi tähtää kulttuuriperinnön säilymiseen ja vanhentumisen hidastamiseen. Pidän itseäni etuoikeutettuna saadessani työskennellä Kansalliskirjastossa suomalaisen kulttuuriperinnön helmien parissa", Marleena Vihakara kertoo. **KK**

